

WORKSHOP I KLASSRUMMET TEMA: DEMOKRATI

LÄRARMANUAL

I det här dokumentet finns allt du behöver för att hålla workshopen och i vilka moment du använder arbets- och visningsmaterial som ingår.

Workshopen består av fyra övningar som bl. a innehåller bildanalys, gruppreflektioner och aktiva ställningstaganden.

Förkunskaper

Eleverna bör känna till och förstå följande begrepp:

- demokrati
- diktatur
- FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna
- majoritetsprincipen
- opinionsbildning

Lärandemål

- Att utveckla kunskap om demokrati och frågor kring demokratisering, olika politiska system och medborgarnas möjlighet att påverka politiska beslut
- Att utveckla kunskap om de mänskliga rättigheterna och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter
- Att träna förmågan att använda en historisk referensram för att förstå nutiden

Förberedelser

- Eleverna behöver pennor
- Skriv ut blanketterna från arbetsmaterialet (övning 2, 3 och 4).
- Förbered visning av foton från visningsmaterialet (övning 1 och 4).

ÖVNING 1

Hur ser demokrati ut?

Övningen utgår från bildanalyser av historiska och samtida fotografier som på olika sätt gestaltar exempel på demokrati.

1. Visa fotografierna, ett i taget. Eleverna ska inte känna till någon bakgrundsinformation. Gör en bildanalys till varje bild genom att ställa frågor som hjälper eleverna att först avkoda och sedan tolka bilderna. Låt eleverna fundera fritt och diskutera efter varje fråga.

Avkodning:

- Vad ser vi i bilden (människor, saker, miljöer etc.)?
- Hur är bilden tagen (färg, ljus, bildvinkel, fokus/skärpa)?

Tolkning:

- När är bilden fotograferad (årstid, årtal)?
- Var är bilden tagen (plats, land)?
- Vad händer på bilden?
- Vad är det ni inte ser (vad händer utanför bilden)?
- Vem har tagit bilden?
- Vilka är personerna på bilden?

2. Efter varje bildanalys, låt eleverna diskutera gemensamt utifrån följande fråga:

- På vilket sätt speglar det här fotografiet begreppet demokrati?

3. När alla tre bildanalyserna är avslutade och eleverna har funderat kring deras koppling till demokratibegreppet: visa fotografierna igen och berätta bakgrundsinformation (se faktaruta).

Ställ följande fråga:

- Förändrade informationen er uppfattning om fotografierna?

En gemensam diskussion avslutar övningen.

Fakta om fotografierna:

- Foto 1: En stor grupp tyskar deltar i ett nazistmöte, Köln, 1937. Ingen av personerna är namngiven. Att de befinner sig på platsen betyder inte nödvändigtvis att de är nazister eller sympatiserar med nazisternas politik. (Bildkälla: USHMM, foto: Julien Bryan)
- Foto 2: Vita studenter hånar Dorothy Counts, en av de första svarta eleverna i delstaten North Carolina, USA, som tilläts gå på High School. Hon är 15 år på fotot, som är taget på hennes första skoldag, september 1957. Hon möttes av organiserad mobbning av majoriteten av eleverna som spottade, kastade stenar och skräp på henne medan lärarna ignorerade det som hände. Olika organisationer stöttade den kränkande behandlingen. Familjen utsattes för hotelser och fick sin bil demolerad. Efter fyra dagar slutade Dorothy skolan. Hennes föräldrar kunde inte skydda henne eller sig själva från attackerna. Familjen flyttade till en annan delstat där Dorothy började i en ny integrerad skola. (Bildkälla: Scanpix, foto: AP Photo)
- Foto 3: Egyptier filmar firandet av president Hosni Mubaraks avgång med sina mobiltelefoner på Tahrir-torget i Kairo, 12 februari 2011. Mubarak avgick till följd av de omfattande demonstrationerna för demokrati i Egypten. (Bildkälla: Scanpix, foto: AFP Photo/Mohammed Abed)

ÖVNING 2

Alla rätt

I den här övningen ska eleverna fundera kring vilka rättigheter människor har, eller ska ha, i en demokrati, och vem det är som bestämmer vilka rättigheter vi ska ha. Eleverna ska arbeta i grupper och föreställa regeringar i ett påhittat land.

1. Dela in klassen i grupper om 4-6 elever. Förklara att varje grupp är regering i "Abalonien". Dela ut blanketten, där ett antal rättigheter listas. Gruppernas uppgift är att välja ut sex rättigheter som ska gälla för invånarna i "Abalonien".
2. Låt grupperna redovisa för varandra. Vilka rättigheter har de valt och varför?
3. Ge bakgrundsinformation om de mänskliga rättigheterna (se faktaruta).
4. Diskutera: Vilka konsekvenser får elevernas val? Är verkligen alla rättigheter självklara i alla länder, även i ett demokratiskt land som Sverige?

Fakta om FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna:

- De mänskliga rättigheterna gäller för alla. De slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De är universella och gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller sammanhang. Rättigheterna är odelbara och okränkbara.
- De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan statsmakten och enskilda människor. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten gentemot individen.
- Det finns starka samband mellan mänskliga rättigheter och demokrati - en fördjupad och långsiktigt hållbar demokrati förutsätter att de mänskliga rättigheterna respekteras. Att de mänskliga rättigheterna respekteras är avgörande för utvecklingen av en demokratisk kultur. De omvända sambanden är lika uppenbara. Demokratiska beslutsprocesser tenderar att förstärka skyddet för de mänskliga rättigheterna.
- De rättigheter som har en mer direkt koppling till det demokratiska beslutsfattandet är åsikts- och yttrandefriheten, mötes- och föreningsfriheten samt den allmänna rösträtten. Även övriga rättigheter har betydelse för demokratiseringsprocessen, till exempel de som sammanlagt syftar till upprätthållandet av rättsstatens principer och rätten till utbildning.
- Grundläggande behov såsom rätten till en rimlig levnadsstandard, hälsovård och utbildning spelar också en väsentlig roll för människors möjligheter att ta del av politiken. Det krävs ett minimum av materiell standard för att den enskilde ska ha kraft och råd att utöva sina politiska rättigheter. Rätten till utbildning är av avgörande betydelse för demokratin.

Läs mer: www.manskligarattigheter.gov

ÖVNING 3

”Tyckfrihet”

En snabb och effektiv övning där eleverna får ta ställning till påståenden som kopplas till olika rättigheter.

1. Dela ut blanketten med Ja- och Nej-lappar. Eleverna ska ha en av varje för att kunna ta ställning till ett antal påståenden. Läs upp ett påstående i taget, stanna upp efter varje och låt eleverna ta ställning (ja eller nej) och sedan motivera sina val.

Rätten att få demonstrera

- Ska nynazister få demonstrera utanför en synagoga?
- Ska det vara straffbart att säga vissa saker under en demonstration?

Tryckfrihet

- Ska Adolf Hitlers bok ”Mein Kampf” få säljas?
- Ska regeringen ha rätten att förbjuda en tidning?

Yttrandefrihet

- Ska en sångare få sjunga nedsättande texter om homosexuella?
- Ska det vara tillåtet att bränna den svenska flaggan?

Religionsfrihet

- Ska det vara tillåtet för en polisman att bära turban?
- Ska kyrkan få uttala sig nedsättande om homosexuella?

Rätten till ett privatliv

- Ska staten kunna granska vad du gör på nätet?
- Ska regeringen få ta reda på vad du läser för böcker?

Berätta vad som gäller enligt lag (se faktaruta).

Fakta om yttrandefrihet

Tryckfrihetsförordningen är en av grundlagarna. Den garanterar våra rättigheter att ge ut skrifter utan granskning från myndigheter eller någon annan.

Som ett komplement finns Yttrandefrihetsgrundlagen. Den slår fast samma rättigheter för utgivning av film, radio, TV, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar t.ex. på Internet.

Förtal och förolämpning kallas med ett samlat namn för ärekränkning och kan vara brottsligt. Att förolämpa någon i lagens mening betyder att någon smädar någon annan genom "kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymligt beteende."

Fakta om Mein Kampf

Det är inte förbjudet att sälja Mein Kampf i Sverige. Justitiekanslern har vid flera tillfällen avvisat förundersökningar då ärendet prövats. JK skriver i ett beslut från 2003.11.21 följande: "Enligt den s.k. instruktionen i 1 kap. 4§ tryckfrihetsförordningen åligger det den som har att vaka över efterlevnaden av förordningen att bl.a. ha i åtanke att tryckfriheten utgör grundval för ett fritt samhällsskick." Denna princip skulle kunna krocka med en annan, att någon enligt tryckfrihetsförordningen inte får uttrycka hets mot folkgrupp. Mein Kampf bedöms dock ha ett historiskt värde kring förståelsen av nazismen.

Fakta om flaggbränning

Det finns inte någon lag mot flaggbränning i Sverige. Att bränna en flagga som ägs av någon annan räknas däremot som skadegörelse. Flaggan kan dock inte behandlas hur som helst. I "Lag (1982:269) om Sveriges flagga" 4 § står angivet vilka regler som gäller, bl. a. "... flaggan får inte i vidare mån... förses med märken, bokstäver eller andra tecken." Lag (ändring införd 1994:697).

Fakta om att förneka Förintelsen

Det är inte olagligt att förneka Förintelsen i Sverige. Men i andra länder (t ex Tyskland), där förintelseförnekande har förekommit, är det ett lagbrott. Där anses att sådan historierevisionism är motiverad av en antisemitisk och odemokratisk agenda.

Fakta om religiösa symboler och polisuniform

Sedan 2006 får polis bära turban, kippa eller huvudduk ihop med polisuniform. Enligt Diskrimineringsombudsmannen (DO) finns inget hinder att göra detta så länge de går att förena med uniformen och inte strider mot några yrkeskrav.
www.do.se

Fakta om "kyrkans rätt" att få uttala sig nedsättande om homosexuella

Ideella föreningar, dit t ex religiösa samfund räknas, kan omfattas av diskrimineringslagen. Vad som avgör om de omfattas är vilken typ av aktivitet de ägnar sig åt vid tillfället och om aktiviteten är skyddad av lagen. Fr.o.m. 2009 finns paragrafen "Allmänna sammankomster", vilket bland annat innefattar att möten som hålls för religionsutövning, ska var skyddade från diskriminerade och kränkande uttryck. Lagen omfattar dock enbart diskriminering av enskilda personer inte grupper. Ett nedvärderande uttalande i en predikan kan utgöra hets mot folkgrupp.
www.do.se

Fakta om statens befogenheter att kunna granska vad du gör på nätet

Statens befogenheter att granska vad vi som enskilda medborgare gör på nätet och skyddet för individen regleras av flera lagar. Folkrättsligt har Sverige anslutit sig till flera internationella överenskommelser, framförallt Europakonventionen och 1966 års FN-konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. I fråga om skyddet av personuppgifter är Sverige folkrättsligt bundet av Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter.

Datainspektionen är en myndighet som ska bidra till att behandlingen av personuppgifter inte skadar individers personliga integritet. Enligt grundlagen ska du skyddas mot att din personliga integritet kränks genom att uppgifter om dig databehandlas.

Personuppgiftslagen (PuL) innehåller regler som ska skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. PuL bygger på ett EG-direktiv. Varje EU-land måste införa nationell lag baserad på direktivet.

FRA:s signalunderrättelseverksamhet syftar bland annat till att ge information och förvarningar om förhållanden i omvärlden som kan påverka landet i utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska hänseenden. Kommunikationsspaningen riktas mot civila och militära radiosignaler som till exempel telefoni, telegrafi m.m.

Myndigheten Post- och telestyrelsen (PTS) arbetar bland annat med att kontrollera internetoperatörerna samt att informera om säkerhet på internet. PTS ansvarar bland annat för abonnentuppgifter, cookies och trafikuppgifter.

Fakta om regeringens rätt att granska vilka böcker du läser

Staten (regeringen) får ej ta reda på vilka böcker du läser. Den lag som reglerar detta är Offentlighets- och sekretesslag (2009:400), som innehåller bestämmelser om myndigheters och vissa andra organs hantering av allmänna handlingar. För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år

ÖVNING 4

Demokratins rättigheter

I den avslutande övningen går ni tillbaka till fotografierna i övning 1 och undersöker vilka rättigheter som kan associeras till respektive fotografi.

---

1. Dela ut blanketten med de mänskliga rättigheterna.

2. Visa fotografierna, ett i taget.

3. Låt eleverna associera och berätta vilka rättigheter de tycker passar ihop med respektive fotografi.

Avsluta med en gemensam diskussion kring följande fråga:

- Uppstår det några krockar mellan olika rättigheter?

(Exempel: Fotot på Dorothy visar hur hon praktiserar rätten till utbildning. Eleverna runtom henne kan sägas praktisera rätten till yttrandefrihet eller mötesfrihet.)

Fördjupningsförslag

Låt halva klassen ta reda på hur det gick för Dorothy Counts efter det att fotografiet togs. Det finns gott om artiklar och filmklipp på internet.

Låt de andra i klassen ta reda på hur det har gått med demokratin i Tunisien sedan 2011. Sök t. ex på Utrikespolitiska Institutets hemsida: www.ui.se

Mer om mänskliga rättigheter: www.levandehistoria.se/11saker

UPPFÖLJNING AV: DEMOKRATI - HUR FUNKAR DET?

Uppföljning kan man göra på många olika sätt. Här nedan ger vi några förslag på frågor som du kan arbeta vidare med. Du kan till exempel diskutera frågorna i helklass, mindre grupper, par eller som en enkätundersökning.

Skriv något som du lärt dig under de här övningarna, som du inte kunde innan.

Hur viktigt på en skala tycker du att det är att vi pratar och lär oss om demokrati i skolan?

Kände du dig bekväm med att säga vad du tyckte och tänkte i klassrummet?